

*Валуєва Н. М.,**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології та мовних комунікацій
Дніпровського державного технічного університету*

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

Анотація. Завданням перекладу є створення тексту, рівноцінного оригіналу у комунікативному плані; досягнення семантичної, синтаксичної та прагматичної еквівалентності можливо лише після ґрунтовного аналізу оригіналу, розуміння цілі вихідного висловлювання, знання ситуації, фонові інформації, контексту тощо. Важливу роль при цьому відіграє знання семантики синтаксичних структур й вірне відтворення їх значень. Синтаксична еквівалентність – доволі рідкісне явище, її важко досягнути у зв'язку з неізоморфністю граматичних систем та синтаксичною організацією різних мов. Відмінності у мовних системах викликають ряд труднощів при перекладі, у тому числі таких, що обумовлені синтаксичними особливостями англійської мови. Основні проблеми на рівні синтаксису при перекладі з англійської мови викликають емпатичні, каузативні, еліптичні, компаративні конструкції, конструкції з неособовими формами дієслова тощо. Такі конструкції є частотними, їх використання характерне для носіїв англійської мови, для їх адекватного відтворення у мові перекладу потрібне чітке розуміння їх синтаксичної будови, функції у мові / мовленні. У статті аналізуються синтаксичні особливості англомовних новинних текстів, відмічається, що типовим є використання великої кількості еліптичних та емпатичних конструкцій, описуються їх структурні особливості, зазначається, що при перекладі еліптичних конструкцій застосовуються різні перекладацькі трансформації: модуляція, генералізація, синтаксичне уподібнення, граматична заміна. Крім того, відмічено, що тексти сучасної англомовної преси містять багато різноманітних емпатичних конструкцій, це є яскравим свідченням «емоційної» насиченості та «напруги» подій сучасності. Емоційна забарвленість та експресивність англомовних текстів створюється як граматичними, так і лексичними засобами, або їх поєднанням. Аналіз сучасних новинних статей свідчить про важливу прагматичну роль експресивного синтаксису для передачі комунікативної інтенції відправника інформації. Переклад таких синтаксичних конструкцій є нелегким завданням, потребує підвищеної уваги перекладача.

Ключові слова: синтаксичні конструкції, експресивний синтаксис, еліпсис, емпфаза, повтор, способи перекладу.

Вступ. Переклад – це складний творчий процес, результатом якого є створення на основі тексту оригіналу еквівалентного йому тексту мовою перекладу, цей текст має бути рівноцінним оригіналу в комунікативному плані. Досягнення семантичної, синтаксичної та прагматичної еквівалентності можливо лише після ґрунтовного аналізу оригіналу, ясного розуміння цілі вихідного висловлювання / тексту (задуму автора), знання ситуації, контексту тощо. Важливу роль при цьому відіграє знання семантики синтаксичних структур й вірне відтворення їх значень.

Постановка проблеми. Синтаксична еквівалентність – доволі рідкісне явище, її важко досягнути у зв'язку з неізоморфністю граматичних систем та синтаксичною організацією різних мов (наявністю категорії артикля, фіксованого або вільного порядку слів, різної системи часів тощо). Розглядаючи пару – англійська / українська – мов, ми в першу чергу говоримо про різні структурні типи цих мов: англійська – переважно аналітична (граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами), а українська – флективна (граматичні значення і відношення виражаються за допомогою зв'язаних граматичних морфем). Такі відмінності у мовних системах викликають ряд труднощів при перекладі, у тому числі таких, що обумовлені синтаксичними особливостями англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відмінності у системах мов є віддзеркаленням *картини світу* даної мови: певний світогляд, спосіб сприйняття навколишнього світу знаходить відображення в оформленні синтаксичних зв'язків та у морфологічних особливостях мови. Сприйняття мови як формалізованого природним шляхом соціального явища, свідомого впливу соціуму на структуру мови, а також пов'язані з цим проблеми перекладу, досліджується багатьма сучасними науковцями (А.О. Веритей, В.В. Гумений, І.М. Фесенко, Р.Х. Ширіновою, J. House, J. Lakoff, J. Lyons, Peter Newmark, M. Black і багатьма іншими). Стосовно синтаксису, в українському науковому просторі багато робіт присвячено окремим аспектам перекладу текстів різних жанрів, а саме: синтаксичним особливостям рекламного слогана, особливостям синтаксису англомовних письменників та поетів і яким чином це впливає на вибір перекладацьких трансформацій під час перекладу, синтаксису науково-технічного тексту, синтаксичним конструкціям взагалі та емпатичним як їх складової, емпфазі як лінгвістичному явищу тощо. Аналізуючи зазначені праці, ми бачимо, наскільки різним може бути синтаксис в залежності від жанрово-стильової приналежності тексту, що, у свою чергу, свідчить про інтерес та актуальність наукових розвідок цього напрямку.

Мета статті – розглянути труднощі перекладу, пов'язані з деякими синтаксичними особливостями англійської мови, а саме: використання еліптичних та різних видів емпатичних конструкцій у публіцистичних текстах.

Виклад основного матеріалу. Основні проблеми на рівні синтаксису при перекладі з англійської мови викликають емпатичні, каузативні, еліптичні, компаративні конструкції, конструкції з неособовими формами дієслова тощо. Такі конструкції є частотними, їх використання характерне для носіїв англійської мови, розуміння їх синтаксичної будови, функції у мові / мовленні є необхідним елементом у процесі їх адекватного відтворення у мові перекладу.

Як зазначалося вище, дійсність відбивається по-різному у мові різних етносів, проте процеси глобалізації, більш-менш однаковий рівень розвитку технологій, сучасних засобів комунікації різних країн дозволяє спостерігати схожі процеси у мовленні, наприклад, спрощення мовних стандартів, використання великої кількості еліптичних конструкцій, особливо в розмовному мовленні.

Еліптичні конструкції не лише надають відтінок розмовності та емоційності висловлюванню, але й стимулюють інтерпретаційні та когнітивні процеси сприйняття. «У контексті структурно-семантичної незавершеності еліipsis виступає як явище неповноти: незавершені висловлення – це конструкції, в яких невираженими залишаються необхідні елементи смислу, що зумовлюють порушення безперервності синтаксичних зв'язків і до нереалізованості деяких валентно обов'язкових актантів. За цих умов невербалізованими можуть виявитися змістовно значущі сегменти висловлення, що несуть нову інформацію» [1, с. 418], і які потрібно відновити під час перекладу.

Використання еліптичних конструкцій – свого роду певна компресія змісту – створює, з одного боку, «граматичну неповноту, а з іншого – значення відсутності ланки підказується семантикою експліцитно виражених компонентів <...>. Порушення структурно-синтаксичної цілісності речення не призводить до порушення його семантичного змісту» [2, с. 76].

Найчастіше в англійських еліптичних конструкціях випускається підмет, або присудок, підмет і присудок, допоміжне дієслово, артиклі. Зрозуміти й адекватно відтворити у перекладі значення вилучених елементів допомагає контекст. Розглянемо це на прикладах он-лайн статей сайту euronews.com

(1) The European Commission on Tuesday greenlighted Poland's revised COVID-19 recovery plan, now worth almost €60 billion [3].

Випущена одиниця: *it is worth* зрозуміла, але у перекладі вона має бути відновлена: *план, який ...*:

У віторок Європейська комісія дала зелене світло переглянутому плану Польщі з відновлення після COVID-19, який тепер коштує майже 60 мільярдів євро.

Далі у статті про польський план відновлення йдеться:

(2) *If released*, the €5.1 billion would represent the first payment of recovery funds for Poland, which has been so far unable to tap into the bloc's €750-billion common pool over persistent concerns about judicial independence and the separation of powers [3].

Еліптичні конструкції з дієприкметником минулого часу та сполучниками *if* (або *when*) зазвичай передаються повним підрядним реченням:

Якщо ці 5,1 млрд євро будуть виділені, вони стануть першою виплатою коштів на відновлення для Польщі, яка досі не могла скористатися загальним фондом блоку в розмірі 750 млрд євро через постійні занепокоєння щодо незалежності судової системи та поділу влади.

(3) In a ruling, *delivered in June*, the court said Poland's controversial reform undermined the right to have access to an independent and impartial judiciary, effectively striking it down [3].

Еліптичну конструкцію цього прикладу у перекладі можна передати дієприкметниковим зворотом:

У рішенні, *винесеному в червні*, суд заявив, що суперечлива польська реформа підриває право на доступ до незалежної та неупередженої судової влади, фактично зводячи його нанівець.

Еліптичні конструкції надають текстам ЗМІ більшої виразності, стислості, експресивності. Під час перекладу еліптичних конструкцій застосовуються різні перекладацькі трансформації: модуляція, генералізація, синтаксичне уподібнення, граматична заміна. Загалом, переклад еліптичних конструкцій як засобів експресивного синтаксису є нелегким завданням, оскільки потребує підвищеної уваги для виділення його компонентів у тексті.

Інша конструкція, яка потребує уваги під час перекладу, є емпіфаза: виокремлення певного елементу висловлювання за допомогою інтонації, повтору, синтаксичної позиції у реченні тощо. В англійській мові емпіфаза може створюватися граматичними засобами (наприклад, інверсією), лексичними засобами (використання окремих слів для виділення, повтор) та лексико-граматичними.

Тексти сучасної англійської преси містять багато різноманітних емпіфатичних конструкцій, що є яскравим свідченням «емоційної» насиченості та «напруги» подій сучасності, мова, як «лакмусовий папір» відчуває і реагує на злочинні події. Емоційна забарвленість та експресивність англійських текстів створюється різноманітними емпіфатичними засобами. Зазначимо, що «в українській мові емпіфатичні засоби не такі різноманітні, як в англійській, аналітичність якої дає змогу акцентувати увагу читача не тільки лексичними засобами, як це переважно відбувається в українській мові, але й синтаксичними, завдяки чому розсуваються межі дистрибутивних комбінацій і, у свою чергу, розширюється діапазон емпіфатизаторів» [4, с. 62].

Розглянемо декілька прикладів використання емпіфи у новинних інтернет-текстах та способи її відтворення у перекладі:

1. Виділення присудка і *винесення допоміжного дієслова на початок речення* – часткова інверсія. При перекладі таких конструкцій, в основному, застосовуються лексичні засоби, а саме, прислівники: *дійсно, безперечно, насправді* та сполучники: *проте, однак, втім*.

(4) *We do need to do this to maintain order (at the crossing points) and guarantee the security of legal border traffic* [5].

Ми *дійсно* повинні це робити, щоб підтримувати порядок (на пунктах пропуску) і гарантувати безпеку легального прикордонного руху.

(5) And two weeks ago, in the European Parliament's plenary session, a Swedish member of the Left Party, Malin Björk, passionately urged not just a humanitarian pause in Gaza – to ensure basic supplies to civilians or facilitate hostage talks – but a permanent ceasefire.

Doesn't she know that Hamas will use whatever time they can to carry out their campaign to wipe Israel from the map all over again? [6].

А два тижні тому на пленарному засіданні Європарламенту шведський депутат від лівої партії Малін Бйорк палко закликала не просто до гуманітарної паузи в Газі – для забезпечення базових поставок цивільному населенню або сприяння переговорам про звільнення заручників – а до постійного припинення вогню.

Хіба вона не знає, що ХАМАС буде використовувати будь-який час для проведення своєї кампанії, щоб знову стерти Ізраїль з лиця землі?

(6) With this move, the UK not only boasts the lowest headline corporation tax rate in the G7 but also the most generous capital allowances [7].

Завдяки цьому кроку Великобританія може похвалитися не лише найнижчою основною ставкою податку на прибуток підприємств у G7, але й найщедрішими пільгами на капітал.

Частотним є використання парних сполучників *not (only/just) ... but (also)*, як у прикладах (5), (6); такі співвідносні сполучники з граматичної точки зору є паралелізмом, при перекладі така конструкція може бути збережена: *не тільки/ не лише, але й...*

(7) *Not only is it the PVV's best-ever election result but it's also the first time since WWII that the largest party in the Netherlands doesn't come from the liberal centre-right or centre-left European party family* [8].

Це *не лише* найкращий результат «Партії свободи» (Герта Відерса) на виборах, *але й* перший раз з часів Другої світової війни, коли найбільша партія Нідерландів не належить до ліберальної правочентристської чи лівоцентристської європейської партійної сім'ї.

Крім цієї конструкції, журналісти використовують і інші сполучники та прислівники для надання стилістичного забарвлення висловлюванню: *seldom, rarely* (рідко, не часто); *little* (наскільки ж мало, так же мало, як і...); *never* (ніколи); *not only* (не тільки ... а й, тільки ...); *just so* (точно те саме).

Експресивність висловлювання може досягатися і шляхом «розщеплення» цієї конструкції – *not only ... (but) also* – на два речення:

(8) *The French government not only wants to avoid an escalation in the Middle East. It also wants to prevent the conflict from being imported into France* [9].

Французький уряд *не лише* хоче уникнути ескалації на Близькому Сході. Він *також* хоче запобігти конфлікту щодо імпорту до Франції.

2. Частотним засобом створення емпізи є **інверсія**. За допомогою інверсії виділяється один або декілька елементів висловлювання, часто другорядні члени речення виносяться на початок речення. При перекладі важливо враховувати, де розташовується «центр висловлювання» (дотримуватися темарематичної структури висловлювання) у мові перекладу. Емпіза у перекладі таких речень відтворюється, як правило, за допомогою лексичних засобів.

(9) *But what this statement really implies is that it isn't there now, experts argue* [10].

Але насправді це твердження означає, що зараз його немає, стверджують експерти.

«Розщеплене» речення (cleft sentence) (приклад 9) використовується для більшої емоційності; така емпічна модель є складносурядним реченням, частини якого співвідносяться між собою як підмет (what ... головне речення) і додаток – просте речення: (is that ... підрядне речення). У cleft-sentences підрядна частина уточнює або спростовує головну частину. Можливі такі випадки, коли розщеплені речення використовуються самостійно, тим самим вказуючи на якусь нову або важливу інформацію в контексті.

Емпічні конструкції ми часто спостерігаємо у промові політичних діячів. Так, прем'єр-міністр Болгарії Ніколай Денков, висловлюючи занепокоєння щодо тривалого прийняття його країни до Шенгенської зони, зазначив:

(10) *“What we want is to take some of the profit of the Russian war machine because it's fuelled by Gazprom literally in some way”* [11].

Ми хочемо забрати частину прибутку російської військової машини, тому що вона у певному сенсі буквально заправляється «Газпромом».

(11) *“What we expect is this agreement to be fulfilled by the side of North Macedonia as it is expected”* [11].

«Ми очікуємо, що ця угода буде виконана стороною Північної Македонії, як і передбачалося».

Виділення і підкреслення важливості того, на що очікує і сподівається його країна, він підкреслює, використовуючи відповідну синтаксичну конструкцію: *What we want / expect is to...*

3. Речення з подвійним запереченням. При перекладі таких емпічних конструкцій, як правило, застосовується прийом антонімічного перекладу.

(12) *‘No unknown or new pathogen’ detected in China amid rise in respiratory illnesses, WHO says* [12].

ВООЗ Китаю повідомляє, що на тлі зростання респіраторних захворювань *не виявлено* «жодного *невідомого* або нового патогену».

При перекладі потрібно враховувати актуальне членування, центр нової інформації розміщувати у кінці речення.

(13) *In July, for instance, in her Foreign Affairs Committee report for the European Parliament on EU relations with the Palestinian Authority, the socialist MEP Evin Incir made no mention of Hamas.*

Or terrorism. Or antisemitism. Or the persecution, by Palestinians, of Palestinian Christians. These stories play no part in her Middle East narrative [6].

У липні, наприклад, у своїй доповіді Комітету у закордонних справах Європарламенту про відносини ЄС з Палестинською адміністрацією, депутат Європарламенту від соціалістів Евін Інкір не згадала про ХАМАС.

Або тероризм. *Або* антисемітизм. *Або* переслідування палестинцями палестинських християн. Ці історії *не відіграють жодної ролі* в її близькосхідному наративі.

У цьому і наступному прикладі, використовується кілька синтаксичних прийомів для створення емпізи. Різкість оцінки липневої промови депутата (з сьогоднішнього кута зору, після 7.10.23) представлена в еліптичних реченнях, що починаються з прийменників, короткі речення дуже динамічно й емоційно передають усе обурення позицією Європарламенту на той період. Зазначимо, що еліптичні речення «розглядають як різновид неповних, хоча вони є структурами, відмінними від власне неповних речень (контекстуальних і ситуативних), які і структурно, і семантично неповні». [2, с. 75]

(14) *It's time to wake up. To the systemic oppression characterising so much of the Palestinian leadership, including especially Hamas-ruled Gaza.*

To the naive, feckless policies which have demanded of these groups such little accountability.

And to the hatred and hypocrisy rife in our own societies, fanning flames of falsehood and frenzy. It is to our lasting shame – a shame that alarms – that we, in my home of Sweden, of Europe, of the West, find we have not after all left behind our dark past of identitarian ideologies, including even bald antisemitism [9].

Настав час прокинутися. *До* системного гноблення, що характеризує більшу частину палестинського керівництва, в тому числі особливо Гази, якою керує ХАМАС.

До наївної, безглуздої політики, яка вимагає від цих груп так мало підзвітності. *І* за ненависть і лицемірство,

що процвітають у наших власних суспільствах, роздуваючи полум'я брехні і шаленства. Це наш тривалий сором – сором, який викликає тривогу, – ми, в моїй рідній Швеції, в Європі, <...> антисемітизмом.

У цьому прикладі також використовується повтор – синтаксичний прийом для створення емпізи, привернення уваги до важливого. Повтори привносять динаміку у текст повідомлення, вони також виступають засобом зв'язності тексту, інтенсифікують й фокусують увагу на тому, що вкрито у повідомлення, що має бути донесено до читача, яку реакцію очікують від читача / суспільства. При перекладі повтор зберігається.

Висновки. Експресивність є одним із найголовніших способів надання мові та мовленню особливої виразності, яка може виражатися за допомогою морфологічних, лексичних та синтаксичних засобів, однак саме синтаксис має більші експресивні можливості, оскільки він безпосередньо пов'язаний із думкою автора і має більший арсенал виразних засобів. Поняття експресивного синтаксису об'єднує різні види експресії (повтори, вставні конструкції, риторичні запитання тощо). Емфатичні конструкції можна також віднести до експресивного синтаксису. Емпіза – це виокремлення будь-якого елемента висловлювання за допомогою інтонації, повторення, синтаксичної позиції тощо. Емфатичні засоби можуть підкреслювати не тільки окремі члени речення, а й надавати експресивності та емоційного забарвлення усьому висловлюванню. Завданням перекладача є адекватне відтворення цих конструкцій відповідно до норм мови перекладу.

Аналіз способів створення «емфатичного навантаження» в англійському дискурсі, дослідження структурно-семантичних й стилістичних параметрів еліптичних речень, а також шляхів їх відтворення у мові перекладу є перспективним і потребує подальшого наукового вивчення.

Література:

1. Гедерим М.О., Глінка Н.В. Функціонування еліптичних конструкцій у англійських науково-технічних текстах. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87). С. 416–420. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-89>
2. Ліпатов В.М., Гладуш Н.Ф. Еліптичні речення в англійській та українській мовах. *Studia Philologica*. 2014. № 3. С. 75–78.
3. Euroviews. Poland gets EU greenlight for first payment of recovery funds, worth €5.1 billion. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2023/11/21/poland-gets-eu-greenlight-for-first-payment-of-recovery-funds-worth-5-billion> (дата звернення: 21.11.2023).
4. Денисенко Н.В., Мілько Н.Є. Емпіза як загальнолінгвістичне і перекладознавче поняття. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2015. Вип. 73. С. 61–64.
5. Euroviews. Finland closes all but one of its borders with Russia. URL: <https://www.euronews.com/2023/11/22/finland-closes-all-but-one-of-its-borders-with-russia> (дата звернення: 22.11.2023).
6. Euroviews. The far left (still) doesn't understand the Middle East conflict. URL: <https://www.euronews.com/2023/11/22/the-left-doesnt-understand-the-middle-east-conflict> (дата звернення 23.11.2023).
7. Euroviews. 'Economy has grown, but work not done': UK announces reforms with 2024 budget. URL: <https://www.euronews.com/>

- business/2023/11/22/inflation-tax-pensions-all-you-need-to-know-about-the-uks-2024-economic-plans (дата звернення: 22.11.2023).
8. Euroviews. 5 things we learned from the Dutch election. URL: <https://www.euronews.com/2023/11/23/5-things-we-learned-from-the-dutch-election> (дата звернення: 23.11.2023).
9. Euroviews. European Union holds minute of silence for victims of Hamas attack. URL: <https://www.euronews.com/2023/10/11/european-union-holds-minute-of-silence-for-victims-of-hamas-attack> (дата звернення: 10.11.2023).
10. Euroviews. France has a growing gang problem. It's so far failed to tackle it. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2023/10/04/france-has-a-growing-gang-problem-its-so-far-failed-to-tackle-it> (дата звернення: 20.11.2023).
11. Euroviews. Bulgaria 'hostage' to Schengen Area debate, says prime minister. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2023/11/23/bulgaria-hostage-to-schengen-area-debate-says-prime-minister> (дата звернення: 23.11.2023).
12. Euroviews. No unknown or new pathogen detected in China amid rise in respiratory illnesses, WHO says. URL: <https://www.euronews.com/next/2023/11/23/who-asks-china-for-more-details-about-rise-of-pneumonia-in-children> (дата звернення: 23.11.2023).

Valuieva N. Syntactic features of the English language in the aspect of translation

Summary. The task of translation is to create an equivalent text in terms of communication. Achieving semantic, syntactic, and pragmatic equivalence requires in-depth analysis of the original, including understanding its purpose, the situation, background information, and context. Knowledge of the semantics of syntactic structures and the correct reproduction of their meanings play an important role. Syntactic equivalence is a rather infrequent occurrence because of the non-isomorphic nature of grammatical systems and the syntactic organization of different languages. Differences in language systems cause a number of various challenges in translation, including those caused by the syntactic features of the English language. Significant syntactical hurdles when translating from English involve emphatic and causative constructions, elliptical and comparative constructions, as well as constructions with impersonal verb forms. Such constructions are commonly used by native English speakers, and accurately reproducing them in the target language requires a clear understanding of their syntactic structure and function in the language/speech. The article examines the syntactic characteristics of English-language news articles. It observes that a multitude of elliptical and emphatic constructions are typically utilized, describes their structural elements, and acknowledges the use of diverse translation transformations when translating elliptical constructions, such as modulation, generalization, syntactic equivalence, and grammatical substitution. In addition, it is evident that modern English-language press texts feature several emphatic constructions indicating the high emotional intensity and tension of contemporary events. The emotional coloring and expressiveness of English texts are determined by both grammatical and lexical means. Modern news articles analysis indicates that expressive syntax plays a crucial pragmatic role in disseminating information. Translating such syntactic constructions is not an easy task and requires increased attention from the translator.

Key words: syntactic constructions, expressive syntax, ellipsis, emphasis, repetition, translation methods.